

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

СІМОВОНИК АЛЬОНИ ІГОРІВНИ

«Взаємозв'язок самоусвідомлення з життєтворчістю особистості»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053
«Психологія»

Актуальність тематики дослідження. Питання дослідження самоусвідомлення та життєтворчості особистості є одними з найголовніших, на які пропонує звернути увагу сучасна психологія. Життєтворчість і самоусвідомлення – це складні та багатогранні процеси, які взаємодоповнюють один одного та сприяють розвитку особистості. Взаємозв'язки самоусвідомлення з життєтворчістю є складними й індивідуальними, оскільки кожна особистість унікальна. Особливо важливим є вивчення стану самоусвідомлення й життєтворчих можливостей особистості у періоді ранньої дорослості, оскільки воно допомагає визначати основні тенденції життєвого курсу молоді. Вивчення здатності особистості до власної життєтворчості у ранній дорослості, може мати особливе значення для збагачення наукового знання. Не зважаючи на те, що на цьому етапі розвитку особистості можна говорити не про розвинену життєтворчість як таку, а саме про здатність особистості до власної життєтворчості, вивчення її, в якості життєтворчого потенціалу є практично та теоретично значущим. Відомості, отримані з таких досліджень, можуть бути корисними для подальших теоретичних і практичних розв'язань питань самореалізації особистості в культурно-історичному континуумі. Саме цим обумовлена актуальність дослідження Сімовоник Альони Ігорівни.

Ступінь обґрунтованості результатів, їх наукова новизна. При вирішенні поставлених завдань дисертант отримав нові наукові результати, які за своєю сутністю і змістом відповідають кваліфікаційному рівню доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія». У дисертації вперше: *було встановлено*, що самоусвідомлення можна розглядати як діалектичну єдність процесів самоствавлення, самодетермінації, самоактуалізації й

саморефлексії; продемонстровано, що через самоусвідомлення людина може краще розуміти себе, свої цілі, потреби та цінності, що, в свою чергу, впливає на її спроможність самоставлення, самодетермінації, самоактуалізації і саморефлексії; була створена концептуальна модель взаємозв'язку між самоусвідомленням та життєтворчістю особистості, вказані можливі взаємозв'язки й взаємообумовлення між цими двома процесами; було розглянуто взаємозв'язок між самоусвідомленням та життєтворчістю в групах респондентів періоду ранньої дорослості з різними життєвими сценаріями: «Подолання» й «Життєтворчість»; було встановлено, що креативність притаманна респондентам с життєвим сценарієм «Життєтворчість» й респондентам с життєвим сценарієм «Подолання», що вказує на те, що юнаки обох груп можуть застосовувати креативність до вирішення власних завдань у житті, проте використання креативності пов'язано з досягненням різних життєвих цілей респондентів; дістали подальшого розвитку поняття про самоусвідомлення й життєтворчість особистості періоду ранньої дорослості, які розглядаються як процеси упорядкування особистісної подієвої картини життя, як процеси її самовдосконалення, і виявляються в ряді здібностей до творчості, самоорганізації, самодетермінації, самоактуалізації, здатності робити самостійний, усвідомлений життєвий вибір, ставити цілі та досягати певних результатів, орієнтуватися та зберігати стійкість життєвого світу у часі тощо.

Структура і зміст дисертаційної роботи. На рецензію одержано текст дисертаційної роботи загальним обсягом 258 сторінок. Основний обсяг дисертації викладено на 235 сторінках комп'ютерного набору, наукова робота містить 20 таблиць, 12 рисунків. Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел зі 199 найменувань, із яких 56 написано іноземними мовами. В першому розділі представлено теоретичний огляд наукових джерел за тематикою самоусвідомлення та життєтворчості, а саме розглянуто історико-психологічний генезис питань самоусвідомлення та життєтворчості особистості в рамках гуманітарної

парадигми. Доведено, що гуманітарна парадигма є результатом поступового еволюційного процесу розвитку думок, що включає в себе внесок багатьох дослідників та інтелектуалів на протязі всього культурно-історичного розвитку людства. В цьому підході зосереджене багатоаспектне вивчення внутрішнього світу особистості, її унікальних рис, цінностей, мотивацій, духовних потреб та досвіду, а також імовірність постійного розвитку з метою підвищення її самоусвідомлення, самоактуалізації і самореалізації в процесі власної життєтворчої діяльності. Проведено узагальнення результатів сучасних досліджень з проблеми самоусвідомлення та його особливостей в періоді ранньої дорослості. Також здійснено аналіз сучасних досліджень з проблеми життєтворчої діяльності особистості та її значущості в періоді ранньої дорослості. Запропоновано розглядати життєтворчість і самоусвідомлення як складні та багатогранні взаємопов'язані процеси, які взаємодоповнюють один одного та сприяють розвитку особистості, а також досягненню внутрішньої гармонії. Підкреслено, що такий взаємозв'язок може бути дуже важливим для особистісного зростання особистості періоду ранньої дорослості та досягнення нею успіху та благополуччя у різних сферах життя.

В другому розділі «Методи організації та умови проведення дослідження» представлено опис вибірки та проведено обґрунтування обраних методик для досягнення мети дослідження. Загальна вибірка респондентів склала 230 осіб. Всього було обрано 10 діагностичних методик, які дали змогу отримати емпіричні показники з даної проблематики і надати їм кількісну та якісну оцінку. Спираючись на теоретичний аналіз проблематики у другому розділі побудовано модель «Коло самоусвідомлення і життєтворчості особистості» та виділені основні і додаткові параметри, які надали можливість проаналізувати проблему взаємозв'язків між самоусвідомленням і життєтворчістю особистості періоду ранньої дорослості більш ґрунтовно.

В третьому розділі «Емпіричне дослідження взаємозв'язку між самоусвідомленням та життєтворчістю респондентів в ранньому дорослому віці» представлено результати дослідження показників самоусвідомлення та здатності до життєтворчості в загальній вибірці респондентів загальної вибірки респондентів, а саме – основних складових самоусвідомлення і життєтворчості молоді і взаємозв'язків між ними; дослідження додаткових складових самоусвідомлення і життєтворчості особистості і взаємозв'язків між основними та додатковими параметрами самоусвідомлення і життєтворчості особистості. Також розкрито особливості самоусвідомлення та здатності до життєтворчості у осіб раннього дорослого віку з різними життєвими сценаріями. Визначено особливості взаємозв'язків між основними та додатковими параметрами самоусвідомлення та життєтворчості у осіб з різними життєвими сценаріями. Аналіз існуючих двобічних кореляційних взаємозв'язків між основними та додатковими показниками самоусвідомлення й життєтворчості особистості юнацького віку за критерієм Пірсона показав їхню складність і багатовпливовість, а за U - критерієм Манна-Уїтні визначив відмінності в показниках самоусвідомлення й життєтворчості, які й характеризують молодь з різними життєвими сценаріями. Було встановлено, що в цілому загальний портрет особистості раннього дорослого віку вказує на те, що вона є адекватною своєму віку адаптивною людиною з позитивним ставленням до себе, здатною відповідно сприймати свої сильні сторони і слабкості та прагне до зростання та розвитку. Ця особистість може успішно керувати своїми емоціями та реакціями і дотримуватися узгодженості у своїх вчинках. Підкреслено, що це може характеризувати особистість раннього дорослого віку, як ту, що має середній рівень самоусвідомлення і є здатною до власної життєтворчості. Проведений якісний опис та факторний аналіз показників самоусвідомлення та життєтворчості у респондентів з різними життєвими сценаріями підтвердив різницю між групами за домінуючими тенденціями.

Повнота наукових положень дослідження у дисертації та публікаціях. У дисертації А.І. Сімовоник чітко сформульовано наукові положення та повністю розкрито їхній зміст відповідно до тематики дослідження. Вони відображені у 7 наукових публікаціях, 5 з них опубліковані у фахових виданнях, затверджених ДАК МОН України, 1 – у закордонному виданні. Крім того, результати досліджень апробовано на конференціях. Опубліковані праці у повній мірі охоплюють матеріал дисертаційної роботи.

Практичне значення дисертації визначено тим, що отримані на основі теоретичного аналізу та емпіричного дослідження результати взаємозв'язку між самоусвідомленням й життєтворчістю особистості можуть бути використаними для розробки програм навчання, які сприяють розвитку творчих навичок і самоусвідомлення студентів. Отримані результати можуть бути використані в консультативній практиці у розробці корекційно-розвивальних засобів покращення якості життя особистості, підвищення її самоусвідомлення, адаптивних та життєтворчих можливостей. Також результати дослідження включено у зміст викладання курсів «Загальна психологія. Психологія особистості», «Вікова психологія. Психологія розвитку», «Інтегративна терапія творчим самовираженням», «Сучасні арт-терапевтичні технології» та впроваджено як частину науково-дослідницької теми «Психологічні ресурси особистості в умовах викликів сьогодення» (номер державної реєстрації – 0123U102605) кафедри загальної психології та психологічного консультування ОНУ імені І.І. Мечникова (довідка «Акт впровадження» № 02-01-1435 від 1 листопада 2023 року)

Відомості про дотримання академічної доброчесності Під час ознайомлення із науковими публікаціями та дисертацією А.І. Сімовоник ознак порушення академічної доброчесності мною не виявлено.

Запитання, побажання та зауваження до роботи

1. На наш погляд, робота була б більш повною, якщо б дисертантка розглянула особливості самоусвідомлення й життєтворчості

респондентів періоду ранньої дорослості з боку гендерних відмінностей в групі респондентів.

2. Бажано було б надати рекомендації або розробити тренінгові вправи щодо покращення рівня самоусвідомлення й можливостей життєтворчості у осіб в періоді ранньої дорослості.

Однак, зазначенні побажання і зауваження не впливають на загальне позитивне враження від даної роботи, яка однозначно варта високої оцінки. Робота написана гарною науковою мовою, логічно структурована, і дозволяє оцінити сучасний стан психологічної науки в цій галузі та вклад даної роботи в її розвиток.

Висновок щодо відповідності дисертації вимогам. Дана дисертаційна робота відповідає вимогам, що передбачені «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи по присудженню ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а Сімовоник Альона Ігорівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Рецензент

завідувачка кафедри загальної психології

і психологічного консультування ФПСР

ОНУ імені І.І.Мечникова

доктор психологічних наук, професор

Тетяна Чернявська

